

**Hanne Leth
Andersen**

*Lektor, Center for Undervisningsudvikling,
Aarhus Universitet
cfuhla@hum.au.dk*

Kronikken

Den almene betydning af sprogforståelse

Alle har brug for sprog

Danske unge har brug for sprog. Meget sprog og mange sprog. Dansk Handel og Service har for nylig i en undersøgelse påvist, at der er brug for andre sprogkunderskaber end engelsk i virksomhederne. Der er brug for engelskkunderskaber på højeste niveau, og uden disse får danske unge ikke de mest spændende og højtlojnnede jobs i den internationale konkurrence, hvor flere og flere nationaliteter melder sig. Men fremtidens ansatte får også brug for eksotiske fremmedsprog som fransk, japansk og kinesisk. Og ud over fremmedsproglige færdigheder er der helt generelt brug for sprogbevidsthed, kritisk tekstkompetence og evne til formidling.

Alligevel oplever vi i disse år, at sprogfagene mister terræn på alle niveauer. Det 3. fremmedsprog i gymnasireformen er et dyrt valg for den enkelte. Sprogfagene i gymnasiet er sakket så langt bagud, at kun 10% sidste år mod tidligere 45% af en årgang har valgt en studieretning med tre fremmedsprog. Samtidig falder søgningen til de videregående sproguddannelser konstant.

Midt i al denne tilbagegang har Almen Sprogforståelse (AP) med fokus på sproglig opmærksomhed og sprogligt og indholdsmæssigt fagsamarbejde i al sin lidenhed skabt en fornyelse, som måske kan være med til at vende udviklingen. Dette kan især blive tilfældet, hvis fokus i fagsamarbejdet lægges rigtigt, dvs. på de kompetencer som der er brug for i sprogfagene, nemlig kommunikation og kultur: sprog i virkeligheden.

To helt forskellige sprogsyn

Læreplanen for Almen Sprogforståelse er imidlertid tydeligvis et kompromis mellem to grundlæggende forskellige tolkninger af grundlaget for sprogligt arbejde og sproglig bevidsthed. Det, som springer i øjnene i læreplanen for Almen Sprogforstå-

else, er modsætningen mellem en formel grammatisk analyse, hvortil latindelen ofte kobles, og en funktionel, variationistisk del med plads til relationen mellem sprog og identitet, ungdomssprog og blandingssprog, sprogets magt og sprogenes tilegnelse. Dette fører i praksis til ganske forskellige udmøntninger af fagsamarbejdet, hvor nogle grupper lægger fokus på sprogets form og opbygning, mens andre vægter funktionen, variationen og de sproglige virkemidler.

Handler undervisningen om formel sprogbeskrivelse eller om sprogets funktioner? Handler den om viden eller anvendelse? Læreplanen indeholder stof både til en mindre specialisering i pragmatik og sociolingvistik og til en introduktion til latin-faget som de vesteuropæiske sprogs moder eller yndlingstante og vejen ind i den formelle grammatik. Begge dele kan være nyttige, så hvad gør man i den ideelle verden ved dette centrale fagsamarbejde? Hvordan starter man læringsorienteret på sproglig forståelse og bevidsthed, og hvordan bygger man på den viden eleverne allerede har?

I en læringsorienteret progression anbefales en helheds- og anvendelsesorienteret indgang til nye stofområder. Eleverne motiveres bedst og danner sig det bedste stillads for deres opbygning af viden og forståelse, når de har indsigt i det konkrete områdes overordnede opbygning, sammenhæng og betydning. Med udgangspunkt i sådanne indsigter kan de kapere langt flere konkrete oplysninger, begreber og indlæring af analysemetoder. I Almen Sprogforståelse kan en indgang via sproget og sprogene omkring eleverne samt kommunikativt orienterede sproganalyser give lyst til at dykke ned i sprogets forunderlige morfologiske og syntaktiske variation, undersøge dets byggestene, og hele tiden spejle dem tilbage i deres anvendelse i skrift og tale, i reklamesproget, i de unges medier og i sprogmødet.

Den sproghistoriske dimension i AP kan i sig selv tolkes ud fra de to tilgange, læreplanen omfatter. Hvis den anskues traditionelt, med fokus på lydudviklinger, er den teknisk, uoverskuelig og fejlplaceret. Men i sammenhæng med det moderne dynamiske sprogsyn, som læreplanen også indeholder, sætter den fokus på sociale grupperes valg blandt varianter og dermed på engelsk i Danmark, chatsprog, normer og magt.

Der er brug for sprog alle vegne

Sproglig forståelse giver mulighed for at forstå, hvad sprogkompetence(r) er. Målet med sprogundervisningen er ikke at tilegne sig et massivt modersmålsagtigt sammensurium af talefærdighed, lytteforståelse, læse- og skrivefærdighed samt kulturviden. Når det gælder engelsk, kan man nå langt, men globalt engelsk kræver nye aspekter af sammenhængene mellem sprog og kultur.

Når det gælder 2. og 3. fremmedsprog og anvendelsen af disse i virkelighedens verden, er det andre mål. Sproglig viden og kunnen kan lige som alle andre fagområder opdeles i overskuelige dele, hvoraf mange vil kunne se en pointe i at tilegne sig én

eller to, men ikke alle. Skal man studere historie eller litteratur, er læsefærdighed på de ønskede fremmedsprog tilstrækkelig; skal man derimod studere international kommunikation, så er tale- og skrivefærdighed sammen med kulturviden væsentlige fokusområder. Antropologen og etnografen har primært brug for at kunne tale og forstå talt sprog, muligvis i forskellige varianter, mens man i sprogvidenskab vil sætte fokus på den sproglige viden og ikke se nogen videnskabelig pointe i, at lingvisten selv taler de studerede sprog. Endelig bør journalister i demokratiets og den almindelige oplysnings navn være i stand til at søge information og dokumentation på andre sprog end engelsk.

I grundskolens og gymnasiets sprogundervisning har de seneste reformer været med til at skabe klare mål for undervisningen, sådan at man fokuserer på visse færdigheder først og udbygger med andre ud fra forskningsbaseret viden om, hvordan sprog tilegnes bedst. Skolebørnene starter med at lytte og tale, herefter læse, og siden arbejder de sig langsomt ind på at oparbejde skrivefærdighed. Der skal ifølge *Fremtidens danskfag* grundlægges bedre sproglig viden og bevidsthed i danskundervisningen. I starten af forløbet med det første fremmedsprog, engelsk, og i grundskolens 2. fremmedsprog skal der i første omgang fokuseres på kommunikation og kultur, mens engelskundervisningen i grundskolens afsluttende klasser – ifølge diverse undersøgelser – har behov for at arbejde mere med skriftlighed og sprogbevidsthed.

Gymnasireformen har i læreplansarbejdet styrket en tidssvarende sprogundervisning, – samtidig med at den på det overordnede plan har faciliteret fravalg af sprog, inkl. latin. Almen sprogforståelse giver eleverne en bred og opdateret viden om hvad sprog er, og hvordan det læres. Der lægges således op til en modernisering af sprogundervisningen i gymnasiet med klarere fokus på færdigheder og et bredere syn på sprog som kommunikation.

Dette understøttes også af Europarådet, som i disse år sætter fokus på mangesprogethed, og som helt i pagt med forskningen lægger op til, at forskellige sprog ikke fungerer som adskilte mentale rum, hverken i samfundet eller i den enkeltes bevidsthed. Sprogene baner tilsammen vejen for kommunikation og kommunikativ kompetence. At være sprogligt kompetent betyder at kunne vælge sprogligt register eller stil i forhold til budskab og målgruppe, at kunne bruge viden om ét sprog til at forstå dele af et andet, at kunne gætte betydning af kortere skrevne tekster i et ukendt sprog eller at kunne vælge ikke-sproglige strategier til at kommunikere mundtligt.

Målet med moderne sprogundervisning er ikke længere hverken at være ekspert i sætningsanalyse eller at lære at tale som en 'indfødt', men at udvikle sproglig kompetence til gennem hele livet at udvikle sin evne til at kommunikere, også globalt. Det er noget af det, Almen Sprogforståelse baner vejen for, når læreplanen læses i sammenhæng med en læringsorienteret progression i de fag, den bringer i spil.